Úvodní informace.

Ministerská konference o stárnutí, organizovaná Evropskou hospodářskou komisí OSN (EHK OSN) ve spolupráci s německým spolkovým ministerstvem pro rodinu, seniory, ženy a mládež, se konala v Berlíně ve dnech 11.-13. 9. 2002. Byla to další významná mezinárodní akce r. 2002 věnovaná problematice stárnutí populace.

Ministerská konference o stárnutí navazovala přímo na závěry 2. světového shromáždění o stárnutí (Madrid, 8.-12. 4. 2002), zformulované v programovém dokumentu nazvaném „Madridský mezinárodní akční plán pro problematiku stárnutí 2002". Text v části III tohoto dokumentu (odst. 128) zavazuje regionální komise OSN převést „Madridský mezinárodní akční plán pro problematiku stárnutí 2002" do regionálních akčních plánů a provádět kontrolu jejich plnění.

EHK OSN zahájila přípravu na vypracování Regionální strategie pro implementaci „Madridského mezinárodního akčního plánu pro problematiku stárnutí 2002" (dále jen „Regionální implementační strategie") již v roce 2001. V té době započala i organizační příprava na Ministerskou konferenci o stárnutí, a to na třech úrovních - expertní, mezivládní a na úrovni spolupráce s nevládními organizacemi. Velice cenné bylo zapojení nevládních národních i mezinárodních organizací zaměřených na seniorskou problematiku, které při přípravě samotné konference i „Regionální implementační strategie" mohly přispět řadou konkrétních zkušeností z oblasti práce se seniory.

Formulování „Regionální implementační strategie" probíhalo zejména v počáteční fázi za současného dotváření textu „Madridského mezinárodního akčního plánu pro problematiku stárnutí 2002", takže bylo možno opírat se o jeho stěžejní závazky, zároveň však bylo přihlíženo ke specifickým problémům členských zemí EHK OSN (právě Evropa je nejrychleji stárnoucím kontinentem).

„Regionální implementační strategie", přijatá účastníky Ministerské konference o stárnutí jakožto zástupci členských zemí EHK OSN na závěrečném zasedání pléna dne 13. 9. 2002, obsahuje 10 následujících závazků:

1) promítnout problematiku stárnutí do všech oblastí politik s cílem uvést společnost a ekonomiku do souladu s demografickými změnami pro dosažení společnosti pro všechny věkové kategorie;
2) zajistit plnou integraci a účast seniorů ve společnosti;
3) v reakci na stárnutí populace podporovat přiměřený a udržitelný hospodářský růst;
4) nastavit systémy sociálního zabezpečení tak, aby odpovídaly současným a budoucím demografickým změnám;
5) umožnit trhu práce reagovat na ekonomické a sociální dopady stárnutí populace;
6) podporovat celoživotní vzdělávání a uzpůsobit vzdělávací systém tak, aby odpovídal měnícím se ekonomickým, sociálním a demografickým podmínkám;
7) snažit se zajistit kvalitu života ve všech životních etapách a zachovat nezávislý život včetně zdraví a celkové tělesné i duševní pohody;
8) prosazovat genderový přístup ve stárnoucí společnosti;
9) podporovat rodiny, které zajišťují péči o seniory, a posilovat solidaritu jejich členů jak mezi jednotlivými generacemi, tak uvnitř generací
10) podporovat implementaci a hodnocení „Regionální implementační strategie" prostřednictvím regionální spolupráce.

Druhým závěrečným dokumentem konference je „Berlínská ministerská deklarace“, kterou je možno chápat jako dokument politického charakteru zdůvodňující nutnost přijetí „Regionální implementační strategie“ a obsahující odkaz k závazkům vyjmenovaným v „Regionální implementační strategii“.

Ministerská konference o stárnutí přinesla cenné podněty pro řešení problematiky stárnutí v regionu EHK OSN. Přijaté dokumenty mají upozornit na oblasti, na které by se měly soustředit národní politiky pro problematiku stárnutí přijímané v jednotlivých členských státech EHK OSN, a měly by tyto státy stimulovat k tomu, aby, pokud ještě takovéto politiky či národní programy nepřijaly, tak učinily v co nejkratší době. Demografické změny budou mít již v blízké budoucnosti značné dopady jak do ekonomické sféry (např. úbytek pracovních sil, zátěž na penzijní a zdravotní systémy), tak do dalších oblastí a nelze je nadále nečinně přehlížet. Stejně jako programový dokument přijatý 2. světovým shromážděním o stárnutí – „Madridský mezinárodní akční plán pro problematiku stárnutí 2002“ – podporuje „Regionální implementační strategie“ vytvoření takové společnosti, která bude na seniory pohlížet jako na důležité a významné partnery v úsilí o dosažení společnosti pro všechny věkové kategorie.

BERLÍNSKÁ MINISTERSKÁ DEKLARACE
„SPOLEČNOST PRO VŠECHNY VĚKOVÉ KATEGORIE V REGIONU EHK“

1. My, zástupci členských států Evropské hospodářské komise OSN, kteří jsme se sešli na Ministerské konferenci EHK o stárnutí v Berlíně ve dnech 11. až 13. září 2002, přijímáme Regionální implementační strategii k Madridskému mezinárodnímu akčnímu plánu pro problematiku stárnutí 2002 v regionu EHK a zavazujeme naše vlády k provádění této komplexní strategie.

2. Jsme si vědomi toho, že region EHK prochází nebývalými demografickými změnami a má nejvyšší podíl starších lidí. Tyto změny jsou důsledkem hluboké sociální a ekonomické transformace. Způsobují našim společnostem četné problémy, ale poskytují i četné příležitosti. Ve spolupráci se všemi důležitými činiteli občanské společnosti a soukromého sektoru máme odpovědnost tyto příležitosti uchopit a na tyto problémy plně reagovat.

3. Vítáme neustálé prodlužování lidského věku a považujeme je za důležitý úspěch našich společností. Starší lidé jsou cenný zdroj a přinášejí společnosti významný příspěvek. Zdůrazňujeme, že je důležité umožnit starším lidem, aby se nadále plně podíleli na všech aspektech života. Náš přístup ke stárnutí je plně inkluzívní, prosazuje rozvoj společnosti všech věkových kategorií cestou posílení solidarity mezi generacemi a uvnitř generací. V budování společnosti pro všechny věkové kategorie má odpovědnost a zvláštní roli mladá generace.

4. Jsme si vědomi toho, že podpora a ochrana lidských práv a základních svobod jsou nezbytné pro aktivní účast starších lidí na všech aspektech života a pro vytvoření společnosti všech věkových kategorií. Zavazujeme se zajistit plné užívání ekonomických, sociálních a kulturních práv, občanských a politických práv osob a vyloučení všech forem násilí, zneužívání, zanedbávání a vyloučení diskriminace vůči starším osobám. Zavazujeme se odstranit všechny formy diskriminace a potírat všechny formy zanedbání, zneužívání a násilí. V této souvislosti máme zvláštní starost zejména o skupiny se zvláštními potřebami, bez ohledu na stáří členů těchto skupin, zahrnující chudé, sociálně vyloučené a osoby se zdravotním postižením. Jsme odhodláni umožnit všem lidem dožít se stáří v lepším zdravotním stavu a pohodě, přičemž zvláštní pozornost budeme věnovat postavení starých žen, a zvýšit uznání důstojnosti a nezávislosti starých lidí.

5. Jsou nám známy dlouhodobé ekonomické a sociální důsledky demografických změn. Reakce na tyto změny musí být dlouhodobě udržitelné, aby byly úspěšné. Reakce musí být také založeny na komplexním přístupu, aby problematika stárnutí byla zohledňována ve všech oblastech politiky. Politiky pro různé sektory, systémy a skupiny by měly být komplexní, řádně koordinované, vzájemně podpůrné a citlivé z genderového hlediska. Celkovou výzvou pro naši společnost je přizpůsobit se demografickým změnám, zejména stárnutí.

6. Jsme si vědomi toho, že náš stále více se integrující region sestává ze společností na velmi různých úrovních ekonomického a sociálního rozvoje a že řada zemí s transformující se ekonomikou má menší možnosti čelit problémům spojeným se stárnutím obyvatelstva. Proto by měla být zvýšena pomoc těmto zemím.

7. Potvrzujeme, že naše společnosti sdílejí společné hodnoty, včetně hodnot spojených s lidskými právy, základními svobodami a odstraněním všech forem diskriminace. Jsme si též vědomi existence podstatných rozdílů mezi členskými státy EHK v ekonomické, sociální, politické a kulturní oblasti. Regionální implementační strategie k Madridskému mezinárodnímu akčnímu plánu pro problematiku stárnutí 2002 na tyto rozdíly citlivě reaguje.

8. Přijetím Regionální implementační strategie k Madridskému mezinárodnímu akčnímu plánu pro problematiku stárnutí 2002 a uváděním problematiky stárnutí do všech oblastí politiky klademe zvláštní důraz na: rozšíření účasti starších lidí ve společnosti a posílení jejich sociálního začlenění a nezávislého života; prosazení rovnoměrného a udržitelného ekonomického růstu v souvislosti s řešením dopadů stárnutí obyvatelstva; posílení dostatečné a udržitelné sociální ochrany pro současné a budoucí generace; podporu trhů práce, aby reagovaly na stárnutí a využívaly potenciálu starších lidí; podporu celoživotního vzdělávání; zvyšování celoživotního tělesného a duševního zdraví a pohody; zajištění rovného přístupu ke zdravotní a sociální péči vysoké kvality; uvedení genderové perspektivy do všech politik týkajících se stárnutí; podporu seniorů, jejich rodin a komunit v jejich pečovatelské roli; a podporu mezigenerační solidarity.

9. Zavazujeme se provádět Regionální implementační strategii k Madridskému mezinárodnímu akčnímu plánu pro problematiku stárnutí 2002 na všech úrovních, od místní až po národní. Znovu zdůrazňujeme, že máme hlavní odpovědnost za dosažení tohoto cíle a že budeme úzce spolupracovat s občanskou společností, soukromým sektorem a dalšími významnými zúčastněnými skupinami, zejména také se samotnými seniory. Jejich příspěvek k vypracování účinně reagujících politik je zásadní.

10. Jsme odhodláni podporovat a zúčastňovat se spolupráce členských států EHK pro provádění Regionální implementační strategie. Tuto spolupráci by bylo možné dále posílit aktivní spoluprací s odpovědnými orgány a agenciemi OSN a dalšími mezivládními organizacemi a institucemi, které působí v oblasti stárnutí v regionu EHK, jakož i se spolupracujícími sítěmi nevládních organizací. Soudíme, že spolupráce v rámci regionu by měla být v plném souladu se závazky přijatými na Druhém světovém shromáždění o stárnutí, které se týkají všech dimenzí mezinárodní spolupráce.

11. Zdůrazňujeme důležitost účinných následných akcí pro provádění Regionální implementační strategie, které by měly přinést produktivní výměnu informací, zkušeností a nejlepších praktik. Tento proces by měl mít co největší prospěch z odpovídající spolupráce a aktivní účasti všech významných organizací v regionu.

12. Jsme přesvědčeni, že uskutečnění Regionální implementační strategie je nejlepší způsob, jak provádět Madridský mezinárodní akční plán pro problematiku stárnutí 2002 v regionu EHK, a nebudeme proto šetřit síly, abychom tohoto cíle dosáhli.

REGIONÁLNÍ IMPLEMENTAČNÍ STRATEGIE K MADRIDSKÉMU MEZINÁRODNÍMU AKČNÍMU PLÁNU PRO PROBLEMATIKU STÁRNUTÍ 2002

ZÁVAZKY

ZÁVAZEK č. 1

PROMÍTNOUT PROBLEMATIKU STÁRNUTÍ DO VŠECH OBLASTÍ POLITIKY S CÍLEM UVÉST SPOLEČNOST A EKONOMIKU DO SOULADU S DEMOGRAFICKÝMI ZMĚNAMI A VYTVOŘIT SPOLEČNOST PRO VŠECHNY VĚKOVÉ KATEGORIE

1. V souladu se záměry, cíli a závazky Madridského mezinárodního akčního plánu pro problematiku stárnutí 2002 je všepřeklenujícím cílem této Regionální implementační strategie (RIS) pro region EHK vytvořit rámec pro závazky a tím podpořit členské státy v jejich úsilí reagovat odpovídajícím způsobem na problémy a příležitosti dané stárnutím obyvatelstva s cílem dospět k společnosti pro všechny věkové kategorie.

2. Naším globálním závazkem je promítnout problémy spojené se stárnutím do všech oblastí politiky s cílem zajistit koordinované a integrované politiky citlivé z genderového hlediska a založené na zjištěných skutečnostech, abychom společnosti a ekonomiky uvedli do souladu s demografickými změnami. To platí ve stejné míře pro sektor zdravotnictví, ekonomiku, trh práce, sektory sociální ochrany a vzdělávání.

3. Aby byly politiky reagující na stárnutí obyvatelstva účinné, měly by být založeny na komplexním přístupu a je nutné je provádět koordinovaným způsobem ve velké řadě oblastí politiky. Je nutné brát ohled na mnohotvaré a vzájemně propojené problémy a příležitosti spojené se stárnutím obyvatelstva, aby byl vypracován rámec, ze kterého mohou vyplynout účinné reakce ve formě politik. Přístup spočívá též na předpokladu, že správné politiky v různých oblastech - budou-li koordinované a konsistentně prováděné - budou schopné úspěšně dostát výzvám vyplývajícím z demografických změn a uvolní nevyužitý potenciál některých skupin obyvatelstva, zejména potenciál starších lidí.

4. Tato strategie usnadní vypracování odpovídajících politických nástrojů, které si poradí se současnými a budoucími problémy stárnutí pomocí sběru a rozšiřování v regionu dostupných nejlepších poznatků a praktik založených na dosažených výsledcích a vytvoří odpovídající politické reakce na stárnutí. Strategie musí brát zřetel na různé sociální, politické, ekonomické a demografické situace uvnitř regionu EHK.

5. Všechny politiky by měly brát ohled na změny, k nimž dochází v situacích lidí v průběhu celého života. Měly by být navrženy tak, aby usnadňovaly účast na rozvoji společnosti a působily proti sociálnímu vyloučení, k němuž dochází v důsledku snížení funkčních schopností ve spojitosti se stárnutím a invaliditou.

6. Demografické změny jsou výzvou pro principy současného uspořádání sociálního zabezpečení v regionu EHK. Například menší rozsah pracujícího obyvatelstva bude v budoucnosti muset podporovat finanční potřeby rostoucího počtu starých lidí. To bude mít vliv na mezigenerační transfer zdrojů v celé společnosti. Zároveň demografické změny způsobí transfery bohatství uvnitř rodin od starších generací na mladší generace. Proto by měly být vypracovány politiky na podporu mezigenerační solidarity, mezi jiným pomocí inovativních postupů k řešení finančních problémů a na podporu dialogu mezi generacemi.

7. Je také zapotřebí zabývat se vztahem mezi různými skupinami starších lidí. V tomto ohledu hrají důležitou úlohu sousedské vztahy a jiné aktivity a důležitým činitelem pro posílení těchto činností jsou spolu s veřejnými orgány, všude kde je to vhodné, nevládní organizace, zejména organizace starších lidí. Solidarita uvnitř generací musí rovněž brát v úvahu, že při rozdělování zdrojů společnosti se bude vždy uplatňovat tendence favorizovat ty skupiny, které jsou nejvíce schopny úspěšně prosadit a prezentovat své požadavky.

8. Podpora a ochrana lidských práv a základních svobod jsou základní pro vytvoření začleňující společnosti pro všechny věkové kategorie, na níž se starší lidé plně účastní, a to bez diskriminace a na základě rovnosti. Boj proti diskriminaci založený na věku a podpora důstojnosti starších lidí jsou základní pro zajištění respektu, který si senioři zaslouží. Podpora a ochrana všech lidských práv a základních svobod jsou důležité pro dosažení společnosti pro všechny věkové kategorie. V takové společnosti musí být komplexním a účinným dialogem živen a podporován vzájemný vztah mezi generacemi a uvnitř nich.

9. Následující soubor vzájemně spjatých závazků sleduje cíl pomáhat členským státům soustředit se na hlavní politické priority ve vztahu ke stárnutí obyvatelstva. Chceme zajistit plnou integraci a účast starších lidí ve společnosti a provádět strategii v co nejužším možném partnerství s občanskou společností, zvláště se staršími lidmi, jejich organizacemi a soukromým sektorem.

ZÁVAZEK č. 2

ZAJISTIT PLNOU INTEGRACI A ÚČAST STARŠÍCH LIDÍ VE SPOLEČNOSTI

10. Existující mezinárodní instrumenty znovu potvrzují zásadu, že žádnému jednotlivci nelze odejmout příležitost, aby se účastnil života společnosti a aby se podílel na ekonomickém a sociálním rozvoji. Starším lidem hrozí větší riziko odnětí této příležitosti, a proto je nezbytné potírat všechny formy diskriminace a zajistit plné užívání lidských práv a základních svobod. Kombinace mnoha faktorů, k nimž patří geografická mobilita, urbanizace, ekonomický vývoj a nerovnosti založené na věku v přístupu k sociálním institucím a pracovním silám, vyústila v segregaci na základě věku a brání úspěšné integraci starších lidí do společnosti. Velký počet starších lidí v zemích jižní a východní Evropy žijících ve venkovských a odlehlých oblastech bez podpory svých rodin má zvláštní problémy spojené zejména s přístupem k infrastruktuře a službám. Mezi prostředky vhodné k potírání sociální izolace a marginalizace hraje důležitou roli politická, ekonomická, občanská a kulturní účast. Zvyšuje rovněž kvalitu života starších lidí a přispívá k fungování komunit a společnosti jako celku.

11. Starší lidé hrají nepostradatelnou roli v rodinách a komunitě, i když jejich příspěvek se často dostatečně neuznává a sociální kapitál, který představují, velmi často zůstává nedostatečně využit. Znalosti, které starší lidé nabyli z celoživotních zkušeností, jsou důležitým aktivem sociálního a ekonomického rozvoje. Starší lidé vykonávají mnoho cenných činností, které nejsou změřitelné ekonomickými nástroji, zejména je to péče o rodinné příslušníky, produktivní práce k vlastní výživě, údržba domácnosti a dobrovolná práce v komunitě. V těchto neplacených činnostech je zvlášť důležitá role starších žen a je třeba ji lépe ocenit.

12. Při zajištění plné integrace a účasti starších lidí má rozhodující důležitost pozitivní pohled na stárnutí a na staré lidi. Je třeba prosadit obraz seniorů jako aktivních účastníků. V mnohých zemích jsou po sobě jdoucí generace, které dospějí do pokročilého věku, více vzdělanější, finančně nezávislejší a zdravější. V zemích s transformujícími se ekonomikami jsou ekonomické a sociální podmínky starších lidí stále extrémně obtížné. Avšak v posledních

letech je v řadě z těchto zemí dosažený vývoj, bereme-li v úvahu celkovou situaci, povzbudivý. Bez ohledu na to však musí všechny zainteresované strany v těchto zemích vyvinout zvláštní úsilí k propagaci pozitivního obrazu stárnutí a starých lidí.

13. Jako součást tohoto závazku je třeba splnit následující politické cíle.

Dále zvýšit sociální, ekonomickou, politickou a kulturní účast starších lidí

14. Činnosti podniknuté v rámci tohoto cíle by měly být založeny na uznání, že příspěvek starších lidí pro společnost je vyšší, než ukazuje jejich ekonomická aktivita, a je proto třeba uznat, prosazovat a podporovat jejich práci vykonávanou pro rodiny, komunity a celou společnost. Toho je možné dosáhnout kampaněmi v médiích a úpravou školních osnov, aby zdůraznily příspěvek starších lidí pro společnost. V propagaci lepšího porozumění příspěvku starších lidí hrají též důležitou roli rodiny. Starší lidi je také třeba považovat za významnou skupinu spotřebitelů, která má společné a specifické potřeby, zájmy a preference. Vlády, poskytovatelé služeb a občanská společnost by měli při navrhování výrobků a poskytování služeb brát zřetel na názory starších lidí. Účast v sociálních, ekonomických, politických a kulturních aktivitách není jen cenným příspěvkem pro společnost, posiluje také pozitivní obraz starších lidí a je důležitá při potírání sociální izolace; je proto zapotřebí, aby všichni zúčastnění aktéři k ní vybízeli a usnadňovali ji. Při zvyšování pravomoci starších lidí sehrává důležitou roli zejména politická účast, a je tedy třeba ji zdůrazňovat. Je nutné odstraňovat bariéry pro starší lidi, zejména pro ženy, aby mohli zaujmout postavení s rozhodovacími pravomocemi na všech úrovních. Vlády a další aktéři by měli vyvinout veškeré úsilí, aby uvedli potřeby a zájmy starších lidí do všech rozhodovacích procesů na všech úrovních a ve všech oblastech. Vlády by měly cestou odpovídajících opatření podporovat založení organizací starších lidí a mechanismů na všech vhodných úrovních, aby bylo zajištěno odpovídající zastoupení starších lidí v procesu rozhodování.

15. Starší lidé dovedou nejlépe hájit svou věc. Na základě doporučení Vídeňského mezinárodního akčního plánu pro problematiku stárnutí řada zemí ustavila národní komise starších lidí, jejichž úkolem je zajistit dynamickou a koordinovanou národní reakci na jev stárnutí a, mimo jiné, chránit práva starších lidí, podporovat jejich pohodu a vyhodnocovat politiky, programy a služby pro starší lidi. Ukázalo se, že tyto národní komise jsou vynikající platformou pro podporu příspěvku starších lidí v procesech rozhodování.

16. Je zapotřebí soustředěné a zvýšené úsilí ke zlepšení bydlení a životního prostředí pro starší lidi ve venkovských oblastech, zejména v transformujících se ekonomikách. Zlepšení životních podmínek a infrastruktury ve venkovských oblastech je důležité zejména proto, aby se snížila marginalizace starších lidí. Je zapotřebí vypracovat a provádět politiky pro poskytování pobídek a podpor pro bydlení, poskytování dodávek energií a vody a sanitárních služeb a podporovat dostupnou a finančně nenáročnou dopravu pro starší lidi, zejména ve venkovských a odlehlých oblastech.

Podporovat integraci starších lidí podporou jejich aktivní účasti v komunitě a posilováním mezigeneračních vztahů

17. Zapojení starších lidí do místních komunit přispívá k jejich kvalitě života a také k fungování komunit. Vlády by proto po konzultaci s místními orgány, nevládními organizacemi a zástupci starších lidí měly podporovat udržení a/nebo rozvoj věkově integrovaných komunit. Měly by k tomu použít integrovaný přístup, který bude komplexně zaměřen na různé oblasti politiky, jako je rozvoj komunit, bydlení, životní prostředí, doprava, zdravotnictví, sociální péče, vzdělávání a zaměstnání a volný čas. Příslušné činitele v těchto komunitách je třeba vybízet, aby nabízeli potřebné možnosti lidem všech věkových kategorií a vytvářeli pobídky pro lidi různých generací s podobnými zájmy, aby se mohli scházet,

vzájemně se ovlivňovat a podělovat se zkušenostmi. Mělo by se podporovat zřizování středisek pro dobrovolnou činnost, aby se mladí a starší lidé dostávali do styku a mohli si vzájemně pomáhat. Místní orgány je třeba vybízet, aby zajistily, že doprava a jiné služby infrastruktury budou bezpečné, spolehlivé a přátelské pro uživatele. Programy by měly být zaměřeny na venkovské a odlehlé oblasti, kde se starší lidé mohou snadno dostat do izolace, bez přístupu ke svým nejbližším rodinným příslušníkům nebo k sociální pomoci či jinému typu infrastruktury.

Prosazovat pozitivní obraz stárnutí

18. K akcím k dosažení tohoto cíle by měly patřit kampaně v hromadných sdělovacích prostředcích a také cílené pobídky určené zaměstnavatelům, místním komunitám a ostatním aktérům společnosti. Role médií v podpoře pozitivního obrazu stárnutí, včetně starších lidí se zdravotním postižením, a ve zdůraznění příspěvku seniorů pro společnost je nepostradatelná. Vlády by po konzultacích s místními orgány a nevládními organizacemi měly spolupracovat s masovými sdělovacími prostředky, aby zajistily, že vše bude probíhat odpovídajícím způsobem a efektivně. Je třeba vyvinout zvláštní úsilí, aby si zaměstnavatelé ve všech sektorech více uvědomili potenciální příspěvek starších lidí a výhodu plynoucí z věkového rozložení pracovních sil. Měly by být odstraněny všechny překážky bránící pokračující účasti starších lidí v pracovních silách. Vlády by po konzultacích s místními orgány a nevládními organizacemi na místní úrovni měly podniknout akce k usnadnění dialogu a lepšího porozumění mezi generacemi. V tomto ohledu mohou k pozitivnímu obrazu stárnutí přispět všechny akce zaměřené na integraci starších lidí. Všichni aktéři ve společnosti by si měli uvědomit, že starší lidé jsou heterogenní skupina a že členové této skupiny představují, bez ohledu na svůj původ, dřívější ekonomickou aktivitu nebo potřebu péče a podpory, důležitý zdroj. V důsledku toho je zapotřebí přijmout opatření k prosazení diferencovaného pohledu na život starších lidí, mužů i žen, který bude lépe odrážet realitu.

19. Prosazení pozitivního, aktivního a na rozvoj zaměřeného pohledu na stárnutí může být i výsledkem aktivit samotných starších lidí. Důležité je vybízet starší lidi, aby přispívali k tomu, aby si veřejnost více uvědomovala pozitivní aspekty stárnutí a vytvářela si realistický obraz o stáří. Hromadné sdělovací prostředky by mohly s pomocí starších lidí sehrát důležitou roli v upozornění na moudrost, silné stránky, příspěvek a vynalézavost starších lidí.

ZÁVAZEK č. 3
V REAKCI NA STÁRNUTÍ OBYVATELSTVA PODPOROVAT PŘIMĚŘENÝ A UDRŽITELNÝ EKONOMICKÝ RŮST

20. Stárnutí obyvatelstva v regionu EHK bude dále zvyšovat poměr počtu osob, které nejsou zaměstnány, k těm, které zaměstnány jsou. Tento trend bude nadále vzbuzovat obavy z finanční udržitelnosti systémů sociální ochrany obecně a zvláště penzijních systémů. V této souvislosti je základním ekonomickým problémem, jak se o ekonomické zdroje spravedlivým a udržitelným způsobem mají podělit ti, kteří jsou zaměstnáni, a ti, kteří zaměstnáni nejsou. Obecně vzato, otázky rozdělování a transferů se snadněji řeší, když se dostupné zdroje v dostatečné míře zvyšují. Je proto důležité vyvinout veškeré úsilí v regionu EHK ke zvýšení míry ekonomického růstu a růstu produktivity a v rámci tohoto procesu zajistit, aby růst byl environmentálně a sociálně udržitelný. Rychlejší míry ekonomického růstu nepovedou automaticky k uspokojivým výsledkům rozdělování, ale, pokud budou doprovázeny širokou strategickou politikou reagující na stárnutí obyvatelstva, v mnohém usnadní řešení problémů tohoto závažného demografického vývoje.

21. Růst sám o sobě nebude stačit k vyřešení problémů rozdělování vznikajících v souvislosti se stárnutím obyvatelstva a není také žádná záruka, že růst povede k sociálně

přijatelným výsledkům. Tvůrci politik by si měli uvědomit potřebu, aby se na výhodách růstu podíleli pokud možno všichni. Z těchto důvodů se důraz v diskusích začíná v posledních letech obracet na problematiku přiměřeného a udržitelného růstu, protože, jinými slovy řečeno, výsledky růstu by nijak neměly negativně dopadat na jednotlivce nebo skupiny obyvatel a také dlouhodobé výhody a potenciály pro většinu lidí by neměly být ohroženy na úkor dosažení krátkodobých výhod pro několik vyvolených. Obecně se proto soudí, že ekonomický růst by měl zajistit plnou zaměstnanost, vymýcení chudoby, stabilitu cen a udržitelnou fiskální a vnější rovnováhu, aby z výhod plynoucích z růstu měli užitek všichni, zejména chudí lidé. Kromě toho existují přesvědčivé důkazy o tom, že politiky k podpoře zdraví, vzdělávání, snižování chudoby a poskytování záchranných sociálních sítí proti účinkům ekonomických šoků zlepšují vyhlídky na ekonomický růst. Sociální a zdravotní politiky na příští roky musí brát zřetel na potřebu růstu integrovaných zdravotních a sociálních služeb pro starší lidi a také na financování dávek, což si vyžádá udržitelný ekonomický růst. Všechny tyto variabilní prvky však působí v průběhu času mezi sebou navzájem a pro politiku z toho vyplývá, že je zapotřebí postupovat na široké frontě - včetně v makroekonomickém měřítku.

22. Existující rozdíly v makroekonomické situaci a potenciálu mezi západní části regionu a transformujícími se ekonomikami, zejména těmi, které nejsou kandidáty na přistoupení k EU, si vynucují, aby reformy ekonomické a sociální politiky v těchto zemích reagovaly na problémy vyvolané jejich stárnoucími společnostmi.

Jako součást tohoto závazku je třeba splnit následující politické cíle:

Cíl urychlit základní míry růstu v západní Evropě a Severní Americe

23. Rozpoznání vzájemné závislosti mezi sociální a ekonomickou politikou vede k závěru, že současné názory na makroekonomickou politiku v regionu je zapotřebí přehodnotit s cílem na jedné straně zajistit větší konsistenci mezi fiskální a měnovou politikou a na druhé straně položit větší důraz na cíle růstu a zaměstnanosti. Cílem fiskální politiky by mělo být stabilizovat ekonomiku a zlepšit základy pro ekonomický růst spolu se střednědobou strategií výdajů na infrastrukturu, vzdělávání a odborný výcvik, podporu výzkumu a vývoje atd. Měnová politika by se měla soustředit na základní míry inflace a měla by sehrát proticyklickou roli tím, že nastaví rozsah pro inflační cíl, který by měl být dostatečně široký, aby byl věrohodný a podporoval ekonomický růst.

Cíl urychlit základní míry růstu v zemích s transformující se ekonomikou

24. Jako prioritní by měly být zvažovány takové domácí a mezinárodní strategie zemí s transformující se ekonomikou, které budou zaměřeny na vymýcení chudoby, zejména chudoby starších lidí. Seriózní úsilí o ekonomicky účinný rámec a institucionální struktury, které přispějí k soutěži na základě rovných podmínek a zabrání korupci, by mohly nastartovat energii k růstu. Mezinárodní pomoc by se měla zaměřit na zmírnění sociálních dopadů reforem a měla by podpořit vytvoření účinných institucí pro tržní ekonomiku a nové demokracie.

ZÁVAZEK č. 4
PŘIZPŮSOBIT SYSTÉMY SOCIÁLNÍ OCHRANY TAK, ABY ODPOVÍDALY DEMOGRAFICKÝM ZMĚNÁM A JEJICH SOCIÁLNÍM A EKONOMICKÝM DOPADŮM

25. Na systémy sociální ochrany se obvykle nahlíží jako na systémy chránící jednotlivce a jejich rodiny před riziky a následky nezaměstnanosti, velkých zdravotních potíží, chudoby a jiných nepředvídaných událostí vznikajících z výkyvů ekonomického vývoje během cyklu

života jednotlivce. Mohou také přispívat k udržení postačujícího příjmu a chránit práva všech skupin obyvatelstva. Tyto systémy odrážejí širší politické a společenské hodnoty sociální spravedlnosti a soudržnosti, které stanoví hranice pro stupeň nerovnosti nebo sociálního strádání, jež je společnost připravena tolerovat, a také základní teorie společnosti, které ovlivňují posouzení, zda sociální spravedlnost může být nejlépe dosažena pomocí státní intervence. Měly by být učiněny kroky k zajištění finanční stability systémů sociální ochrany, na které působí demografické stárnutí.

26. Většina národních systémů sociálního zabezpečení stojí před řadou společných problémů. Různé typy dávkových systémů - sociálního pojištění (financované z příspěvků, ne však na ně přímo vázané), univerzální dávky, dávky vázané na testování příjmů - ty všechny mají různé dopady na chování příjemců a jejich zaměstnavatelů. Pro zvládání ekonomických následků stárnutí obyvatelstva je žádoucí mít takové systémy - nebo jejich kombinace -, které posilují pobídky k účasti na pracovních silách a současně zajišťují ochranu nejslabších skupin společnosti. Uznává se, že sociální zabezpečení je třeba považovat za produktivní faktor. Je však postaveno před četné problémy přizpůsobování se změnám ve struktuře rodiny, rozšiřování méně stabilních typů pracovněprávních vztahů, změnám ve věkovém profilu obyvatelstva a globalizaci.

27. Při návrzích reforem a stanovení cílů pro systémy sociální ochrany je důležité zdůraznit, že se od nich nedá čekat, že se vyrovnají s nahromaděnými důsledky selhání politik nebo s nedostatky vzniklými v jiných oblastech. Aby byly efektivní, musí být systémy sociální ochrany účinně přizpůsobeny a je třeba je podpořit vysokou úrovní zaměstnanosti, komplexními zdravotními službami, vzdělávacími systémy, které budou připravovat mladé lidi na účinnou účast v pracovních silách, a aktivními politikami trhu práce, které budou pomáhat zaměstnavatelům přizpůsobovat se strukturálním změnám a jiným ekonomickým šokům. Sociální ochrana se pak může soustředit na své základní funkce, tj. chránit ty, kteří strádají, a krýt definovaná rizika. Při zdůraznění sociálního začlenění a rozvíjení lidských schopností může sociální ochrana podpořit ekonomickou dynamiku a také sociální a politickou stabilitu. Tímto způsobem se mohou ekonomická výkonnost a sociální spravedlnost vzájemně podporovat.

Jako součást tohoto závazku je třeba splnit následující politické cíle:

> *Zachovat a posílit základní cíle sociální ochrany, totiž předcházet chudobě a poskytovat odpovídající úroveň dávek všem*

28. Rozšíření systémů sociální ochrany na všechny vrstvy obyvatelstva, od malých dětí po staré lidi, je klíčový prvek v jejich cíli podpořit sociální spravedlnost a soudržnost společnosti. Pokud jde o mladé lidi a lidi pracovního věku, politika by měla usilovat o rozvíjení jejich schopností a měla by podporovat sociální začlenění cestou účasti v pracovních silách. Pro lidi, kteří již nejsou schopni pracovat v důsledku zdravotního postižení, a pro lidi, kteří dosáhli důchodového věku, je třeba prosazovat životní úroveň, která jim umožní zachovat si sebeúctu a důstojnost. Z toho vyplývá zejména cíl dosáhnout dostatečný příjem pro starší lidi.

> *Ustavit nebo rozvíjet regulační rámec pro poskytování zaměstnaneckých a soukromých důchodů*

29. V důsledku uznání rostoucího významu poskytování soukromých důchodů v oblasti sociálního zabezpečení je nutné ustavit regulační rámec pro poskytování zaměstnaneckých a soukromých důchodů nebo jej dále rozvíjet, aby se snížily negativní dopady tržních selhání a zlepšila se jistota zachování příjmu ve stáří.

> *Přizpůsobit existující systémy sociální ochrany demografickým změnám a změnám ve struktuře rodiny*

30. Společenské a demografické změny vyvolávají nové potřeby a požadavky a pokud se jim budou systémy sociální ochrany pomalu přizpůsobovat, bude se zvyšovat strádání lidí, kteří se dostanou mimo dosah sociální ochrany. Politiky by se měly zaměřit na potřeby starších lidí týkající se různých sociálních a zdravotních služeb, včetně chráněného bydlení a dlouhodobé péče. Je třeba vypracovat účinné plány, které zajistí, že tyto potřeby budou splněny včas.

Věnovat zvláštní pozornost sociální ochraně žen a mužů v průběhu celého jejich života

31. V systémech sociální ochrany je nutné zajistit mužům i ženám rovnost zacházení a tyto systémy by měly podporovat lepší sladění pracovních a rodinných odpovědností během celého životního cyklu. Zvláštní pozornost je nutné věnovat situaci těch členů rodiny, kteří přeruší zaměstnání, aby mohli vychovávat děti a starat se o jiné příbuzné a v důsledku toho se jim sníží nároky na důchod, a také těch, kteří se věnují práci v domácnosti a péči o děti a jiné rodinné příslušníky. Obě skupiny se ve stáří dostanou do velmi nejisté finanční situace. Politiky ke zmírnění těchto problémů by mohly obsahovat uspořádání pro zvláštní dovolenou pro pracující rodiče a jiné pečovatele, nebo jiná podpůrná opatření, jako jsou služby poskytující dočasnou péči.

ZÁVAZEK č. 5

UMOŽNIT TRHŮM PRÁCE REAGOVAT NA EKONOMICKÉ A SOCIÁLNÍ DŮSLEDKY STÁRNUTÍ OBYVATELSTVA

32. Problémy spojené se stárnutím obyvatelstva je možné nejlépe řešit úpravou politik týkajících se širokého rozsahu ekonomických a sociálních sektorů a aktivit, zvláště těch, které podporují vyšší míry ekonomického růstu a zaměstnanosti. Je pravděpodobné, že odpovídající politiky trhu práce budou asi představovat jeden z nejúčinnějších způsobů, jak reagovat na ekonomické výzvy vyvolané stárnutím obyvatelstva. Nezaměstnanost je zřejmé plýtvání produktivními zdroji (odhlédneme-li od zatížení systému sociálního zabezpečení) a vytvoření situace plné zaměstnanosti pomůže zvýšit rozsah celkových zdrojů v kterékoli dané ekonomice.

33. Prioritou je proto dosáhnout, aby si lidé uvědomili výhody spojené se zapojením starších lidí do pracovních sil a s odstraněním věkové bariéry a diskriminace při přijímání a zaměstnávání starších pracovníků. Vyšší míry ekonomické účasti by mělo být dosaženo podporami pro vytváření pracovních příležitostí pro starší lidi a také bojem proti diskriminačním praktikám zaměstnavatelů a jiným překážkám.

34. Velikost pracovní síly je rovněž možné zvýšit podporou vyšší míry účasti starších žen a mužů na pracovních silách. Podaří-li se posunout skutečný věk odchodu do důchodu blíže k věku rozhodnému pro vznik nároku na důchod ze státního penzijního systému jednotlivých zemí, nemuselo by být nutné měnit tuto hranici pro vznik nároku na důchod. Aby se vyhovělo potřebám zaměstnanosti starších lidí, bylo by možné přijmout některá opatření, například zlepšit příležitosti pro práci na částečný úvazek nebo pro dočasné zaměstnání pro tuto skupinu.

35. Je zapotřebí zvýšit úsilí o zvýšení příležitostí pro starší lidi, aby mohli zůstat na trhu práce. Půjde například o pružný a postupný odchod do důchodu a o záruku skutečného přístupu k celoživotnímu učení. Je nutné usilovat o postupné zvyšování efektivního průměrného věku, při jehož dosažení lidé přestávají pracovat. Nezbytné je také odstranit překážky pro účast žen na pracovních silách. Zvláštní pozornost je třeba věnovat pobídkám pro činnosti starších lidí v malých a středních podnicích včetně rodinných podniků a širšímu

využívání informačních a komunikačních technologií pro nabídku pracovních příležitostí pro tuto skupinu.

36. K zajištění specifických potřeb pracovních sil nebo určitých dovedností někdy může pomoci migrace pracovníků ze zahraničí, nelze ji však považovat za řešení problému stárnutí obyvatelstva. Je to bezpochyby prvek, který je nutné brát v úvahu při navrhování odpovídajících strategií pro ekonomický růst a plnou zaměstnanost. Jestliže však budeme široce podporovat imigraci vysoce kvalifikovaných pracovníků, je pravděpodobné, že významná část těchto pracovníků bude přicházet ze zemí, které si nemohou dovolit ztratit jejich příspěvek k procesu svého rozvoje. Migrační politiky by měly být založeny na širokém posouzení ekonomických, sociálních a regionálních zájmů.

37. V mnohých zemích nyní stárnou migrující pracovníci, kteří do hostitelských zemí přišli před několika desetiletími. Při návrhu a provádění integračních programů by se mělo, podle potřeby a v souladu s národním zákonodárstvím, přihlížet ke zvláštním potřebám stárnoucích přistěhovalců, aby se usnadnila jejich účast ve společenském, kulturním a hospodářském životě hostitelských zemí. Jako přistěhovalci a starší lidé mohou být vystaveni dalším nevýhodám, které se ještě zvyšují špatnými ekonomickými podmínkami. Vlády by se měly snažit vypracovat opatření na pomoc stárnoucím přistěhovalcům, aby bylo zachováno jejich ekonomické a zdravotní zabezpečení. Zvlášť důležité je prosazovat pozitivní obraz jejich příspěvku v hostitelské zemi a respektovat jejich kulturní odlišnosti.

38. Ve vysoce soutěživém globálním prostředí bude zlepšování růstu produktivity a posunování struktury výkonů k činnostem s vyšší přidanou hodnotou („high-tech“ aktivitám) vyžadovat investice do dovedností a zvyšování úrovní vzdělání pracovních sil, tj. posilování lidského kapitálu. Pro zachování konkurenční schopnosti a dosažení plné zaměstnanosti je nezbytné udržovat odpovídající úrovně vzdělání lidí vstupujících do zaměstnání a udržet a zvýšit dovednosti těch, kteří pracují nebo se do práce vracejí.

Jako součást tohoto závazku je třeba splnit následující politické cíle:

Snažit se podstatně snížit míry nezaměstnanosti, zejména u starších lidí

39. Nezbytná jsou opatření k podpoře přístupu k pracovním příležitostem a ke snížení míry nezaměstnanosti, zvláště starších osob. Tato opatření se mohou lišit v závislosti na různých okolnostech. Jednou z možností je provádět aktivní politiku zaměstnanosti, například slaďovat poptávku a nabídku po pracovních místech, pomáhat při hledání pracovního místa, organizovat odborný výcvik, pracovní poradenství, odborné poradenství atd. K podpoře zaměstnanosti by rovněž mohly pomoci snahy zaměřené na úpravu školních osnov tak, aby odpovídaly potřebám trhu práce, a ulehčení přechodu z formálního vzdělávání do práce. Příznivý účinek na úroveň zaměstnanosti mohou také mít opatření ke snížení nemzdových nákladů na pracovní sílu. Je také zapotřebí pečlivě posoudit, a pokud je to možné, zmírnit působení dalších činitelů oslabujících poptávku po pracovních silách, jako jsou překážky pro vznik nových podniků a živností a předpisy způsobující zaměstnavatelům vysoké administrativní náklady.

Zlepšit zaměstnatelnost starších pracovníků

40. Potíže se zaměstnáním, které mají starší pracovníci, jsou často způsobeny nedostatečnou úrovní dovedností. Zaměstnatelnost starších pracovníků by se měla zlepšit poradenstvím v otázkách povolání a odborným výcvikem vycházejícím z celoživotního vzdělávání. Celoživotní učení je dlouhodobá preventivní strategie zaměřená mnohem šířeji, než jen na poskytnutí druhé šance na vzdělání těm dospělým, kteří ve svém dřívějším životě nezískali kvalitní vzdělání a výcvik. Jde také o poskytování vzdělání, které je důležité z hlediska pracovního místa a umožňuje pracovníkům přizpůsobit se měnícím se trhům práce

a budovat základ pro další učení. Je třeba vybízet zaměstnavatele, aby v rámci celoživotního vzdělávání umožnili svým zaměstnancům přeškolení a získání nové kvalifikace. Další opatření ke zlepšení zaměstnatelnosti starších pracovníků by se mohla zaměřit na zlepšování pracovních podmínek.

Zvýšit míry účasti pro ženy a muže

41. Je nutné: zlepšit nabídku péče a zavést mechanismy, které usnadní všem pracovníkům, ženám i mužům, kombinovat práci s odpovědnostmi k rodině; odstranit bariéry a překážky pro pokračování v zaměstnání, včetně pobídek pro předčasný odchod do důchodu, podporovat rehabilitaci pracovníků se zdravotním postižením a jejich opětné zapojení do pracovních sil, podporovat lepší výcvik starších pracovníků a přijmout opatření proti diskriminaci na základě věku; přezkoumat finanční a jiné překážky pro zaměstnávání důchodců na částečný úvazek nebo v pracovním poměru na dobu určitou; pomocí ekonomické politiky a pobídek zvýšit pracovní příležitosti pro lidi žijící ve venkovských a odlehlých oblastech, zejména podporovat jejich učení a výcvik na dálku.

42. Je zapotřebí přijmout soustředěná opatření ke zvýšení účasti žen na pracovních silách. Cílem těchto opatření by mělo být rozšířit jejich pracovní příležitosti, lépe sladit pracovní a rodinné povinnosti a zabránit diskriminačním situacím, pokud jde o starobní důchody nebo osobní příjem, kterým jsou mnohé ženy vystaveny. Důležitým způsobem, jak toho dosáhnout, je vhodné vzdělávání a výcvik, včetně výcviku na pracovišti, poradenství pro volbu povolání a umožnění pružných pracovních podmínek.

Učinit opatření ke zvýšení průměrného efektivního věku, v němž lidé přestávají pracovat, a zařídit, aby odchod do důchodu byl pružnější a postupný

43. Je třeba podporovat struktury trhu práce a ekonomické politiky spolu se systémy sociální ochrany, které nabízejí pobídky pro práci starších pracovníků, aby pracovníci nebyli vybízeni k předčasnému odchodu do důchodu a aby nebyli penalizováni za to, že zůstanou na trhu práce tak dlouho, jak si přejí, a aby penzijní systémy a pracovní uspořádání usnadnily volbu postupného odchodu do důchodu. Na odchod do důchodu by se nemělo pohlížet jako na etapu v životě člověka, která mu brání, aby pokračoval v tvůrčí činnosti a byl stále schopen přispívat společnosti. V případě těch, kteří si zvolí odchod na odpočinek, je třeba vyvinout úsilí, aby přechod z jednoho typu života na druhý byl plynulý a postupný.

ZÁVAZEK č. 6

PODPOROVAT CELOŽIVOTNÍ UČENÍ A PŘIZPŮSOBOVAT VZDĚLÁVACÍ SYSTÉMY, ABY VYHOVOVALY MĚNÍCÍM SE EKONOMICKÝM, SOCIÁLNÍM A DEMOGRAFICKÝM PODMÍNKÁM

44. Současné společnosti vyžadují výkonné, dobře financované a komplexní vzdělávací systémy, které budou reagovat na sociální, ekonomické a demografické změny. Tyto změny ovlivňují všechny aspekty vzdělání, mezi jiným například přidělování a rozdělování vzdělávacích materiálů, finančních a lidských zdrojů, infrastrukturu, osnovy a programy. To vyžaduje větší důraz na poskytování kvalitního vzdělávání všem věkovým kategoriím a na zacházení se všemi učícími se lidmi jako s aktivními účastníky. Zvlášť důležité v této souvislosti jsou výcvikové programy, zvláště programy týkající se nových technologií. Splnění potřeb vzdělávání starších lidí vyžaduje konkrétní strategie a praktická opatření.

45. Ti, kteří pracují se staršími lidmi, by měli dostat základní výcvik a měli by být pro tento úkol zvlášť vyškoleni. Vzdělávání a výcvik by měly být co do povahy multidisciplinární a neměly by se omezovat na vysokou úroveň specializace. Měly by být k dispozici na všech

úrovních a pro různé funkce v oblasti stárnutí. Starší lidé musí také dostávat výcvik v péči o sebe sama a v ostatních oblastech, které jsou důležité pro udržení kvality jejich života.

46. Tradiční pořadí škola, práce, odchod na odpočinek již nevyhovuje. Vzdělávací systém se musí nutně přizpůsobit, aby podporoval zvýšenou flexibilitu v průběhu celého života.

47. Obyvatelstvo zemí EHK je nyní vzdělanější než kdykoli předtím a starší lidé představují potenciální zdroj pro vzdělávací a jiné programy zaměřené na výměnu znalostí a zkušeností. Nicméně vzdělávací systémy stojí před mnoha výzvami. Podporu způsobů, jak vymýtit funkční negramotnost a zlepšit úroveň základního vzdělání starších lidí, včetně starších přistěhovalců a starších příslušníků menšin, výcvik k povolání a vzdělávání dospělých i starších lidí je třeba považovat za produktivní investici, která nejenže přináší pozitivní návratnost ve formě ekonomického růstu, ale zlepšuje také kvalitu života a celkového sociálního rozvoje starších lidí. V tomto ohledu je třeba lépe uznat a podpořit roli, kterou sehrávají vzdělávací instituce pro starší lidi, například univerzity třetího věku. Ty se v řadě zemí ukázaly jako důležitý prostředek umožňující účast a zapojení starších lidí do společnosti. Rovněž je třeba si všímat a věnovat se rozdílům mezi znalostmi a dovednostmi, které si mladí lidé odnesou ze vzdělávacího systému, a nároky, které na ně klade ekonomika, protože to pozitivně ovlivní všechny věkové skupiny. Mimo jiné to umožní mladým lidem snadněji vstoupit na trh práce, usnadní to řešení problémů způsobených poklesem poměru mezi ekonomicky aktivním a neaktivním obyvatelstvem, což nepříznivě ovlivňuje systém sociálního zabezpečení.

48. Ke splnění tohoto závazku bude nutné splnit následující cíle:

Usnadnit a podporovat celoživotní učení

49. Kromě podpory zaměstnatelnosti starších pracovníků cestou přístupu k odbornému výcviku a k rekvalifikaci je zapotřebí přizpůsobit vzdělávací instituce potřebám lidí v důchodu, včetně těch, kteří do důchodu odešli předčasně. Pro ty, kteří se na odchod do důchodu připravují, je třeba připravit programy, které jim pomohou přizpůsobit se změnám ve stylu života a s těmito změnami počítat. Programy vzdělávání dospělých by proto měly brát v úvahu potřebu najít alternativní účel života prostřednictvím nových zájmů a novou činorodou pracovní činností.

50. Tam, kde je to vhodné, by měly být vypracovány metody nasazení školitelů, kteří by přímo na místě naučili starší lidi zacházet s technickými pomůckami pro běžný život, užívat nové komunikační technologie a cvičili jejich poznávací, fyzické a smyslové dovednosti. Zvláštní pozornost je nutné věnovat výcviku školitelů ze skupiny osob, které pečují o staré lidi žijící v prostředí institucí, nebo osob, které poskytují starým lidem pečovatelské služby v komunitách.

51. Prodlužující se délka života a rychlé společenské změny vytvářejí specifické výzvy pro vzdělávací systém, které je třeba řešit jakožto součást plnění tohoto úkolu. Zvláštní pozornost by měla být věnována tomu, aby si učící se lidé všech věkových kategorií uvědomili důležitost volby způsobu života a krátkodobých i dlouhodobých důsledků této volby pro životní styl a vyhlídky pracovní kariéry. Školní osnovy by měly brát zřetel na potřebu připravit studenty na život v neustálé změně, což vyžaduje pružné postoje a dovednosti. Tyto osnovy by měly klást zvláštní důraz na strategie pro rozhodování o způsobu života. Všichni aktéři by si měli uvědomit důležitost učení pro inovace a tento směr je nutné podpořit cílenými politikami a programy. Aby se toho dosáhlo, je nutné využívat nové didaktické metody.

Zajistit, aby vzdělávací systém dosáhl lepší zaměstnatelnosti všech lidí

52. Je důležité, aby formální vyučování ve škole nejen předávalo lidské hodnoty a základní dovednosti, ale také plnilo potřeby soutěživé ekonomiky založené na znalostech a potřeby mladých lidí připravujících se na vstup na trh práce, nebo lidí, kteří si chtějí zvýšit kvalifikaci. Proto je zapotřebí zajistit užší vazbu mezi vzdělávacími institucemi a zaměstnavateli a vybízet zaměstnavatele, aby poskytovali výcvik na pracovišti. Opatření v rámci politiky - v rámci koncepce celoživotního učení - by měla být zaměřena na zvýšení zaměstnatelnosti starších osob. Měla by tyto lidi podporovat, aby si udržovali a dále rozvíjeli své specifické znalosti a dovednosti.

53. Měly by být vypracovány vzdělávací programy, které budou uznávány a budou k dispozici všem zainteresovaným ve všech věkových skupinách. Je nutné přijmout opatření na podporu pravidelné účasti v životě škol, ve všech jeho aspektech, aby se zvýšilo procento absolventů a snížila míra nedokončeného vzdělání. Měly by také být vypracovány zvláštní programy pro ty, kteří předčasně odešli z formálního vzdělávacího systému, aby se zvýšila šance na jejich integraci nebo reintegraci do trhu práce. Nedostatky ve vzdělání mohou mít negativní důsledky v průběhu celého života a mohou vést k nezaměstnanosti, potížím spojeným s nalezením kvalifikovaného pracovního místa, nízkým výdělkům a v důsledku toho k nízké životní úrovni. K následkům může patřit i špatný zdravotní stav, předčasné propuknutí nemoci a zvýšená míra úmrtnosti.

54. Formální školní výuka, včetně vzdělávacích a výcvikových programů, by měla posilovat rovnost obou pohlaví a odstranit všechny stereotypní role. Konkrétní akce v tomto směru by mohly zahrnovat zavádění školních osnov citlivých na genderovou problematiku, vzdělávání a odborný výcvik pro pracovní místa s dobrými vyhlídkami, specifické programy, které by motivovaly a posilovaly odhodlání dívek a žen, aby se orientovaly na technicky zaměřená povolání, a také specifické programy zaměřené na opětovný vstup na trh práce, určené zejména starším ženám.

ZÁVAZEK č. 7

USILOVAT O ZAJIŠTĚNÍ KVALITY ŽIVOTA V KAŽDÉM VĚKU A ZACHOVAT NEZÁVISLÝ ŽIVOT VE ZDRAVÍ A POHODĚ

55. Dobré zdraví je pro lidi životně důležitým aktivem a současně vysoká celková úroveň zdraví obyvatelstva je nezbytným předpokladem pro ekonomický růst a rozvoj společností. V této souvislosti by dlouhodobým cílem zdravotních politik v regionu EHK mělo být zajistit, aby prodloužení délky života bylo provázeno nejvyšším dosažitelným standardem zdraví, což Světová zdravotnická organizace definuje jako „stav úplné fyzické, duševní a sociální pohody, nikoli pouze neexistence nemoci nebo neduhu“. Politiky by měly prosazovat zdraví po celý život cestou snižování rizikových činitelů, k nimž patří činitele životního prostředí, a s nimi spojené závažné nemoci, zejména chronické a nenakažlivé nemoci. Je třeba podporovat aktivity propagující zdraví a prevenci nemocí a poskytovat cenově i místně dostupné a kvalitní zdravotní a sociální služby. Tyto politiky zvýší kvalitu života a zajistí trvalý příspěvek starších lidí pro společnost. Zdraví starší lidé představují zdroj pro své rodiny, komunity i pro ekonomiku. Toho lze dosáhnout jen komplexním a celoživotním přístupem, v němž jsou integrovány tělesné, duševní, sociální, spirituální a environmentální činitele. Starší lidé, zvláště lidé odkázaní na péči, musí být úzce zapojeni do návrhu, provádění, poskytování a hodnocení politik a programů na zlepšování zdraví a pohody stárnoucího obyvatelstva.

56. Důkazy a zkušenosti o tom, co je určující pro zdraví, naznačují, že ekonomické, sociální, kulturní, environmentální a behaviorální faktory spolehlivě předpovídají, jak dobře

budou jednotlivci a obyvatelstvo stárnout. Politiky týkající se životního prostředí, zemědělství, dopravy, financí, daní, ochrany spotřebitelů, bydlení, vzdělávání, zaměstnanosti, sociální ochrany a dalších oblastí mají rozsáhlý vliv na zdraví a pohodu lidí. Zejména zlepšení ekonomické a sociální situace starších lidí se projeví ve zlepšení jejich zdravotního stavu a pohody.

57. K řešení problémů stárnoucího obyvatelstva, včetně problémů starších lidí se zdravotním postižením, je nezbytné, aby sociální a zdravotní služby kladly zvýšený důraz na podporu zdraví, prevenci nemocí a tělesnou a duševní rehabilitaci, což představuje celoživotní pozitivní přístup k zdraví. Kontinuum poskytování péče musí začínat v sektoru primární péče a pokračovat přes sektor sekundární péče do sektoru terciární péče a musí plně využívat kvalifikace všech poskytovatelů zdravotní péče. Nezbytné je, aby sociální a zdravotní služby podporovaly nezávislost a pomáhaly starším lidem plně se podílet na všech aspektech společnosti.

58. Odpovídající dlouhodobá péče je součástí kontinua zaměřeného na nejvyšší možnou úroveň pohody všech lidí. Dlouhodobá péče ve značné míře závisí na součinnosti neformálních poskytovatelů péče v rodinách a komunitách, což vyžaduje, aby tito lidé měli náležitou podporu pomocí programů organizovaných v komunitách. Zejména je nutné uznávat a podporovat podporu, kterou starší lidé poskytují v rámci rodinné péče.

59. Starší lidé by měli, všude kde je to možné, mít právo volit si mezi různými formami dlouhodobé péče. Tam, kde to není možné, měli by jejich zákonní zástupci dávat souhlas k tomu, jak se o ně bude pečovat. Geriatrické a gerontologické posouzení jsou účinnými nástroji k určení, zda je nezbytná institucionální péče. Tam kde je péče v institucích nezbytná, je nutné zachovat důstojnost a chránit individualitu starých lidí.

60. Duševní zdraví je ve stáří právě tak důležité jako zdraví tělesné, zvláště pro velmi staré lidi. Jelikož demence, zejména Alzheimerova choroba, je často se vyskytující choroba ve stáří, nabývají léčení těchto chorob a rehabilitační programy a také dlouhodobá péče ve stárnoucím světě stále větší důležitosti. Ke strategiím v boji s těmito nemocemi patří diagnóza, dávkování léků, psychosociální činitele, poznávací výcvikové programy, výcvik pečujících rodinných příslušníků a ošetřujícího personálu a specifické struktury nemocniční péče. Abychom dementním pacientům pomohli žít doma tak dlouho, jak je to jen možné, je zapotřebí reagovat na jejich potřeby, zajistit jejich bezpečnost a poskytovat odpovídající sociální podporu a pečovatelské služby. Specifické programy psychosociální terapie by měly pomáhat k reintegraci pacientů propuštěných z nemocnice.

61. Měly by být zřízeny pečovatelské domy a geriatrická střediska, která by se starala o specifické potřeby pacientů trpících duševními chorobami. K tomu patří multidisciplinární geriatrické a gerontologické posouzení (tělesné, psychologické, sociální), poradenství, pečovatelské služby a rehabilitace ve spojení se specifickými výcvikovými programy pro poskytovatele péče. Měl by být prováděn výzkum zdůrazňující systematické zjišťování potřeb pacientů a poskytovatelů péče. Měla by být vypracována účinná strategie ke zvýšení úrovně a kvality posouzení a diagnózy Alzheimerovy nemoci a podobných chorob v jejich ranném stádiu. Alzheimerova nemoc vyžaduje multidisciplinární přístup pokrývající potřeby pacientů i pečovatelů. Psychosociální intervence zahrnující pečovatelské služby v domovech nemocných, primární péči a instituce denní péče by měly přispívat k tomu, aby pacienti trpící duševními chorobami mohli zůstat co nejdéle doma nebo aby se časově posunula potřeba jejich umístění v psychiatrických institucích.

62. Zvláštní pozornost je třeba věnovat onemocnění HIV/AIDS, která může ovlivnit starší lidi jako osoby, jimž hrozí infekce HIV, jako osoby infikované HIV a jako neformální a formální poskytovatele péče nebo přežívající rodinné příslušníky. Stále větší počet pacientů

nemocných AIDS se dožívá stáří. Starším lidem může hrozit vyšší riziko HIV, protože typicky na ně nejsou zaměřeny informační kampaně, prevence a poradenství. Kromě toho diagnóza HIV/AIDS je u starších lidí obtížná, protože symptomy této nemoci je možné zaměnit za syndrom nedostatku imunity, který se u starších lidí často vyskytuje. Existuje naléhavá potřeba rozšířit vzdělávací programy v oblasti geriatrických a gerontologických osnov a také programy vzdělávání a prevence zaměřené na zdraví starších lidí o problematiku HIV/AIDS, v členění podle pohlaví.

63. Je zapotřebí podporovat poskytování paliativní péče[1] a integrovat ji do komplexní péče o zdraví. Za tímto účelem by měly být vypracovány standardy pro paliativní péči a podpořeny multidisciplinární přístupy u všech poskytovatelů služeb paliativní péče. Důležité je vybudovat a integrovat institucionální a domácí služby a posílit interdisciplinární a specifický výcvik v paliativní péči pro všechny zúčastněné profese.

64. I když více znalostí, informací a vzdělávání v oblasti zdraví je důležité v každém věku, tím více to platí ve stáří. Existují důkazy, že rozhodnutí týkající se zdravějšího chování, například přechod na zdravou a dostatečnou výživu, nebo tělesná cvičení jsou často obtížně realizovatelná, protože zde působí širší fyzická, sociální, ekonomická a kulturní prostředí, která ovlivňují volbu jednotlivců, skupin a místních komunit. Tabákové výrobky, nezdravé stravování, nadměrné pití alkoholu, zneužívání drog a nedostatečný tělesný pohyb škodí zdraví v každém věku a ve stáří mají kumulativní negativní účinky. Na přijetí zdravého životního stylu není nikdy pozdě. Dostatečný tělesný pohyb, zdravá strava, nekouření, mírné nebo vůbec žádné pití alkoholu může zabránit onemocnění a oddálit funkční pokles, prodloužit život a zvýšit jeho kvalitu. Tvůrci politik by měli rozpoznat rizika pro zdraví vyplývající z nezdravých životních stylů a přijmout odpovídající opatření v příslušných sektorech k jejich zábraně. Důležitost životních stylů se často přehlíží a političtí představitelé, komunity i širší veřejnost by se na ně měli zaměřit zejména proto, že starší lidé představují často vzor pro mladší generace.

65. Vlády by měly vybízet k bezpečnému užívání léků, chemických látek v domácnosti a dalších potenciálně škodlivých výrobků a požadovat na výrobcích a obchodnících, aby uváděli příslušná varování a jasné instrukce pro užívání.

66. Ohrožení zdraví nesouvisející s chováním jednotlivců vzniká také ze škodlivých a nemoci způsobujících pracovních podmínek a z podmínek životního prostředí. Na všech úrovních je proto zapotřebí vypracovat nové politiky a programy soustřeďující se na zdravé pracovní podmínky, které lidem umožní, aby zůstali zdraví a mohli déle pracovat. Musí se v tom angažovat vládní orgány, sdružení zaměstnavatelů, odbory i zdravotní služby.

67. Pro pohodu starších lidí je nezbytný přístup k širokému rozsahu jim uzpůsobených a všestranně dostupných služeb, které berou v úvahu, že starší lidí nejsou homogenní skupinou, ale že mají různé sociální a kulturní potřeby. Platí to jak pro lidi žijící ve svých domovech, tak pro lidi v institucionální péči. Starším lidem by měly být poskytovány informace o okruhu sociálních a zdravotních služeb, dostupných v jejich zemi.

68. K splnění tohoto závazku je nutné splnit následující cíle:

Podporovat zdraví a pohodu v průběhu celého života uváděním hledisek zdraví do všech sektorových politik

[1] Definice paliativní péče je založena na definici WHO a je to aktivní komplexní péče o pacienty, jejichž nemoc nereaguje na léčení. Paliativní péče zahrnuje kontrolu bolesti a jiných symptomů nemoci a poskytování psychologické, sociální a duchovní podpory pacientům a jejich rodinám.

69. Prosazování zdraví a pohody v průběhu celého života vyžaduje přístup všech sektorů. Tento přístup je třeba vypracovat a vzít při tom ve zřetel názory a potřeby starších lidí a současně podporovat jejich nezávislý život. Vlády a další zúčastnění aktéři by proto měli vytvořit pobídky usnadňující zapojení sektorů a spolupráci mezi sektory. Tyto pobídky a opatření by měly být založeny na posouzení důsledků na zdraví a funkční schopnost, která budou mít na zřeteli nejen vliv politických rozhodnutí na zdraví lidí retrospektivně, ale budou určovat i pravděpodobné účinky v budoucnosti. Všechny sektory by měly skládat účty za účinky své politiky a svých postupů na zdraví. V širším pojetí, při přípravě politik by měly být plně vzaty v úvahu sociální, ekonomické a environmentální determinanty zdraví. Zvláštní pozornost je nutné věnovat perspektivě obou pohlaví a nerovnosti žen a mužů v průběhu života pokud jde o zdraví, včetně vyšší úmrtnosti mužů. V této souvislosti je v rámci uvádění genderové dimenze do všech oblastí a úrovní třeba, aby opatření v oblasti zdravotní péče byla vypracována, zlepšována a vyhodnocována z hlediska jejich účinků na muže a ženy. Aby se mohly vyhodnotit účinky a přijmout potřebná opatření, je nutné sbírat data a vést statistiky v členění podle pohlaví a věku.

Zajistit rovný přístup k zdravotním a sociálním službám, včetně dlouhodobé péče o lidi všech věkových kategorií

70. Vedoucím principem pro dosažení tohoto politického cíle by mělo být zajištění rovného přístupu k účinným zdravotním a sociálním službám, bez ohledu na věk a pohlaví. Je zapotřebí cíleně usilovat o snížení nerovností v přístupu ke zdravotním a sociálním službám založených na pohlaví, věku, rase a velikosti příjmu. Zvláštní pozornost je nutné věnovat starším lidem žijícím ve venkovských nebo odlehlých oblastech, kteří mají často potíže s přístupem ke zdravotním a sociálním službám.

71. I když samostatné bydlení je v zásadě žádoucí, bydlení v penzionech může být pro starší lidi vhodnou alternativou, pokud se tam nabídne vysoká úroveň profesionálních standardů a je vyloučeno sociální vyloučení. Aby byly tyto požadavky splněny, bydlení v penzionech by mělo být ve všech ohledech přístupné, měla by být zajištěna důstojnost starších lidí, odpovídající sociální vybavení a měly by být k dispozici dostatečné pomůcky pro starší lidi s tělesným a duševním postižením.

72. Měly by být vypracovány politiky a programy umožňující podmínky pro samostatné bydlení v komunitách, jakož i poskytování zdravotní a dlouhodobé péče pro lidi, kteří tuto péči potřebují. Lidem, kteří poskytují formální i neformální péči, by měla být nabídnuta podpora a příslušné pobídky. Veřejná politika a další prostředky by měly působit ve prospěch rovnoměrnějšího sdílení pečovatelských odpovědností mezi muži a ženami. K akcím k dosažení tohoto cíle patří uspořádání odpovídajících služeb a programů primární zdravotní péče tak, aby reagovaly na potřeby a očekávání v oblastech podpory zdraví, prevence nemocí, péče a rehabilitace. To by měly dělat státní orgány s účastní místních komunit a zainteresovaných partnerů (mimo jiné organizací pacientů a spotřebitelů).

73. Řízení zdravotních služeb by mělo dodržovat zásadu, že primární zdravotní péče by měla hrát vedoucí roli a že odesílání do sekundární a terciární péče by mělo být omezeno na případy vyžadující kvalifikaci specialistů a zařízení, kde specialisté působí. Konečným cílem je poskytovat kontinuum péče, včetně péče v rámci komunit o případy chronických zdravotních problémů, dále prevence, akutní péče a rehabilitace. Měly by být rozvíjeny komplexní služby o duševní zdraví. Péče o starší lidi se zdravotním postižením by měla usilovat o udržení jejich maximální funkční kapacity, nezávislosti a samostatnosti. Všem starším lidem trpícím bolestivými a nevyléčitelnými nemocemi nebo chorobami by měla být zajištěna paliativní péče. Vlády by ve spolupráci s dalšími aktéry měly přijmout standardy kvality služeb, bez ohledu na uspořádání, v nichž se péče poskytuje. Vzhledem k velké

poptávce po poskytování péče v domovech lidí roste důležitost vypracování účinných strategií týkajících se neformálních poskytovatelů péče. Takovéto podpůrné strategie by měly zahrnovat finanční podporu, poskytování informací a výcvik. Při přípravě a provádění politik a programů by vlády měly zajistit, že se bude brát zřetel na etické otázky ve stáří.

74. Veřejné a soukromé zdravotní a sociální služby by měly být lépe koordinovány a integrovány. Měly by se aplikovat vhodné systémy případového řízení, aby mohl být dán k dispozici potřebný okruh služeb, včetně lékařských služeb, služeb domácích pečovatelů a psychologické podpory, jak v nemocnicích, tak ambulantně. Existuje potřeba vypracovat a zajišťovat dodržování standardů výcviku a kvality. Vlády by měly starším lidem dostupnost protetických a jiných pomůcek, aby pak mohli žít déle samostatně.

75. Stárnutí obyvatelstva v regionu vyžaduje, aby formální i neformální poskytovatelé péče měli postačující odbornou a také osobní kvalifikaci a dovednosti. Na všech úrovních by měly být k dispozici stále dokonalejší vzdělávací a výcvikové programy pro profesionální pracovníky v oblasti zdravotní péče a sociálních služeb, které by měly na zřeteli vyvíjející se potřeby starších lidí. Je třeba zajišťovat i výcvik neformálních poskytovatelů péče. Dosáhnout stáří v dobrém zdraví a pohodě vyžaduje celoživotní úsilí a prostředí, v němž takové úsilí bude mít úspěch. Navíc sami starší lidé musí získat novou orientaci a nové dovednosti**,** aby si zvýšili kvalitu života a samostatnost, schopnost postarat se o sebe a aby přispěli k podpoře svého zdraví a prevenci nemocí a invalidity.

Zajistit postačující financování zdravotních a sociálních služeb pro lidi všech věkových kategorií

76. Činnost, kterou je třeba vyvinout k dosažení tohoto cíle, by měla být založena na porozumění, že prostředky vynaložené na zdravotní a sociální zdroje by měly být účinné, rovnoměrné a udržitelné. Starší lidé by měli mít rovný přístup k potřebné zdravotní péči a neměli by být s ohledem na svůj věk diskriminováni. Priority v oblasti zdravotnictví by měly být stanoveny průhledně a k dosažení definovaných priorit by měly být přiděleny dostatečné finanční prostředky s cílem optimalizovat zlepšení v oblasti zdraví. Účinek financování a alokace zdrojů na poskytování zdravotních služeb a na zdraví obyvatelstva je nutné monitorovat. Systémy sociálního zabezpečení ve formě nemocenského pojištění, zdravotního pojištění, pojištění dlouhodobé péče a invalidního pojištění mohou sehrát důležitou roli, tam kde to je vhodné, jako prostředek k poskytování těchto služeb.

Umožnit lidem, aby se mohli v otázkách zdraví rozhodovat

77. Vlády, místní orgány a další zúčastnění aktéři by měli lidem usnadnit, aby si zvolili zdravý životní styl, a měli by vybízet lidi všech věkových skupin, aby pamatovali na žádoucí tělesný pohyb, zdravě jedli, nekouřili a nepožívali nadměrně alkohol a aby i jinak zvolili takové chování v oblasti zdraví, které bude předcházet onemocnění a funkčnímu poklesu, prodlouží délku života a zvýší jeho kvalitu. Toho je možné dosáhnout pomocí různých politik, například vhodnými informačními kampaněmi a vzděláváním, počínaje školou, aby si lidé osvojili zdravé návyky. Může k tomu rovněž přispět napomáhající a podpůrné prostředí podporované vhodnou politikou bydlení, územním a městským plánováním a dalšími opatřeními, která podporují finančně dostupná, bezbariérová prostředí, přátelská ke starším lidem.

ZÁVAZEK č. 8

PROSAZOVAT GENDEROVÝ PŘÍSTUP VE STÁRNOUCÍ SPOLEČNOSTI

78. Má-li se zlepšit situace starších lidí, zejména starších žen, ve společnosti a v ekonomice, je nezbytné zabývat se důsledky demografických změn z genderové perspektivy. Sociální a ekonomická situace žen a mužů, zejména starších lidí, není stejná, protože na ně různě působí sociální, ekonomické a demografické změny. Navíc v různých zemích regionu, které jsou na různém stupni rozvoje, existuje velká rozdílnost pracovních a životních podmínek mužů a žen. V každém případě by dosažení rovnosti obou pohlaví ve všech oblastech veřejného a soukromého života mělo být prioritou při budování společnosti pro všechny věkové kategorie.

79. Péči starým lidem poskytují převážně ženy a ženy je proto zapotřebí považovat za prioritu pro akce v rámci politik. Vlády by měly prosazovat opatření podporující a umožňující rovné sdílení odpovědností za rodinu a péči mezi ženami a muži, včetně zlepšení nabídky zařízení péče o dítě a vhodné reakce na rostoucí potřeby péče o staré lidi. Měla by být dána k dispozici zařízení péče o děti a staré lidi o vysoké kvalitě, aby péče mohla být poskytována i jinými lidmi, než jsou bezprostřední rodinní příslušníci. Existuje potřeba zajistit více a lepších příležitostí pro kombinování práce a rodinného života pomocí politik přátelských rodině a poskytováním finančně i jinak dostupných kvalitních zařízení péče o dítě, ale také péče o staré lidi žijící v rodinách. Je důležité podívat se na problémy týkající se práv a možností starších lidí, o které se jejich rodinní příslušníci nestarají. Důležité je přijmout opatření k zachování práv a potenciálu těchto starších lidí a zajistit sladění mezi staršími lidmi, rodinou a společností pomocí organizace pečovatelských zařízení.

80. Mnohé ženy, zejména starší ženy, jsou stále v nevýhodném postavení v ekonomice a na trhu práce. Často dostávají nižší mzdy, mají nižší úroveň sociální ochrany než muži, jsou málo zastoupeny na pozicích, kde se rozhoduje, a setkávají se s překážkami, když chtějí dosáhnout formálního vzdělání a přiměřeného odborného výcviku. V důsledku tradičního rozdělení práce a rodinných odpovědností mezi obě pohlaví ženy stále vykonávají většinu domácích prací a jsou hlavními poskytovateli péče dětem a starým lidem. Kromě toho ženy častěji žijí v chudobě a doléhá na ně sociální vyloučení.

81. K splnění tohoto závazku je třeba splnit následující cíle:

Dosáhnout plné rovnosti mezi muži a ženami

82. Vlády by měly přijmout opatření k uvedení genderové problematiky do všech oblastí politiky a měly by vyloučit všechny překážky k dosažení rovnosti mužů a žen, aby byly odstraněny všechny formy diskriminace žen a prosazeno posílení postavení a pravomocí žen v celém jejich životním cyklu. Zejména by se měla podporovat ekonomická a společenská nezávislost žen. Měla by být přijata opatření zajišťující rovný přístup a rovné zacházení ve vzdělání, zdravotní péči, sociální ochraně, zaměstnání, výcviku k povolání a spravedlnosti. Rovněž by měla být přijata opatření povzbuzující účast žen v politice, jako voličů i kandidátů, a posilující jejich účast v rozhodovacích procesech a vedoucích funkcích. Vlády by se měly zabývat specifickými požadavky zdraví žen během jejich životního cyklu včetně reprodukčního a sexuálního zdraví. Starším ženám by měly být dány příležitosti, aby se vyjádřily k otázkám zdraví, které se jich týkají, a měla by se posílit jejich účast na vypracování programů, aby se tak řešily problémy, které ony samy zjistí. V této souvislosti by měly být stanoveny jasně formulované krátkodobě či dlouhodobě termínované nebo měřitelné cíle a, kde to bude vhodné, mohlo by se uvažovat o kvótách a/nebo jiných opatřeních.

Realizovat plnou rovnosti mezi ženami a muži v jejich příspěvku v ekonomice

83. Vlády by měly prosazovat ekonomická práva žen, zejména starších žen, včetně jejich rovného přístupu a rovné kontroly v oblasti ekonomických a ostatních zdrojů (například úvěrů pro podnikání), zaměstnání a odpovídajících pracovních podmínek. Je zapotřebí přijmout a

vynucovat právní předpisy zajišťující stejnou mzdu ženám i mužům za stejnou práci nebo práci stejné hodnoty a chránit ženy, zejména starší ženy, před jakýmikoli formami diskriminace na trhu práce z důvodu pohlaví. Vlády by měly přijmout odpovídající opatření, aby usnadnily mužům i ženám sladění rodinného života s placenou prací a překonaly přetrvávající stereotypy rolí žen a mužů. Je třeba podporovat podniky, aby rozvíjely tomu odpovídající uspořádání a změnily existující praxi a politiky a zlepšily tak vyhlídky žen na pracovní kariéru, podpořily podnikání žen, potíraly sexuální obtěžování na pracovišti a pomáhaly ženám a mužům sladit rodinné odpovědnosti s jejich situací na pracovišti.

Zajistit rovnost mužů a žen v přístupu k sociální ochraně a v systémech sociálního zabezpečení

84. Vlády a, kde je to vhodné, sociální partneři by měli zajistit, aby se ženy mohly podílet a mít plný prospěch z úplného a rovného přístupu k systémům sociální ochrany. Politiky sociální ochrany by měly být, tam kde je to zapotřebí, přezkoumány, aby braly plný zřetel na pracovní a pečovatelské odpovědnosti žen a mužů v celém životním cyklu.

Prosazovat sdílené odpovědnosti žen a mužů v rodině

85. Vlády by měly prosadit opatření, která povzbudí a usnadní rovné sdílení rodinných a pečovatelských odpovědností žen a mužů. Mohlo by se toho dosáhnout prováděním politik přátelských rodině, poskytnutím více a lepších příležitostí pro kombinování pracovního a rodinného života, poskytnutím finančně dostupných a kvalitních zařízení péče o děti a starší lidi, včetně těch, kteří žijí společně se svými dětmi. Důležité je přijmout opatření k zachování práv a potenciálu starších lidí, včetně těch, kteří nemají žádné příbuzné nebo těch, o které se jejich nejbližší příbuzní nestarají.

ZÁVAZEK č. 9

PODPOROVAT RODINY POSKYTUJÍCÍ PÉČI STARŠÍM LIDEM A PROSAZOVAT SOLIDARITU MEZI GENERACEMI A UVNITŘ GENERACÍ V RODINÁCH

Rodina je základní jednotka společnosti a jako takovou je třeba ji posílit. Má nárok na komplexní ochranu a podporu. V různých kulturních, politických a společenských systémech existují různé typy rodin. Je zapotřebí respektovat práva, schopnosti a odpovědnosti rodinných příslušníků. Rodiny jsou hlavním nositelem udržitelného sociálního rozvoje a zachování hodnot společnosti. Jsou také klíčovým prvkem stability v komunitách. Spolu s komunitami představují důležitý rámec pro růst a pohodu svých členů a pro solidaritu mezi generacemi a uvnitř generací. V rodinách a komunitách se rodí děti, dostává se jim péče, připravují se na život ve společnosti, na převzetí odpovědností za učení, práci, rodičovství a převzetí solidarity. Jsou to rovněž rodiny a komunity, kde starší členové působí na mladší členy a kde se o ně pečuje až do doby, kdy skončí jejich život.

87. Změny a stárnutí obyvatelstva doprovází hluboká transformace rodin. Jejich průměrná velikost se snižuje, zvyšuje se počet generací ve vícegeneračních rodinách a každá další generace má tendenci být menší než předchozí. Celkový obraz se dále komplikuje zvyšující se nestabilitou svazků. Zejména ve vyšším věku hrají důležitou roli vzdálení příbuzní a malé neformální spolupracující sítě, například sousedi a přátelé, které nahrazují sítě rodin. Měnící se ekonomická a společenská prostředí mají také vliv na kvalitu života rodin, ovlivňují vztahy v rodině a modifikují role různých rodinných příslušníků.

88. V různých zemích regionů existují různé rodinné politiky a/nebo politiky zaměřené na dosažení rovných příležitostí mezi příslušníky rodin. Jejich součástí jsou právní předpisy, nařízení a programy navržené k dosažení specifických cílů pro rodinu jako celek nebo pro její

jednotlivé členy. Politické přístupy by měly reagovat na důsledky změn struktury rodin a změn v roli jejich jednotlivých členů.

89. Součástí tohoto závazku by se měly stát následující cíle:

Reagovat na potřeby a měnící se role jednotlivých členů rodiny a posílit solidaritu mezi generacemi a uvnitř generací

90. Vlády by měly zahájit nebo zesílit politiky a programy zabývající se zvláštními potřebami všech členů rodin, respektováním jejich práv, schopností a odpovědností. Aby k tomu došlo, měly by podporovat a posílit rodiny, aby mohly odpovídajícím způsobem reagovat na potřeby svých členů. Měly by provádět sociální, ekonomické a rodinné politiky, které stimulují a umožňují solidaritu mezi generacemi a uvnitř generací. Důležitým prvkem v tomto směru je zajištění rovnosti mezi ženami a muži v průběhu jejich života, zejména rozdělením odpovědností týkajících se práce a příjmu, péče o závislé rodinné příslušníky a sociální ochrany.

91. Starší lidé přispívají k pohodě rodin různým způsobem, včetně úkolů týkajících se péče o děti a jiné členy rodiny. Vlády by měly propagovat všeobecné povědomí o příspěvku starších lidí k fungování společnosti a měly by přijmout opatření na pomoc rodinám vypořádat se s rostoucími odpovědnostmi jejich starších členů, aby se zlepšila jejich situace. Je zapotřebí zlepšit sociální infrastruktury a zaměřit se na odpovědnosti, které mají rodiny v souvislosti s denní péčí o své členy. Důležité je také uvést, že kromě rodin hrají důležitou roli v poskytování podpory a neformální péče i komunity, organizace a různá sdružení.

Podporovat rodiny, aby se vypořádaly se sociálními a ekonomickými důsledky demografických změn

92. Rodiny, zejména ty, které poskytují péči starším lidem, mají nárok na komplexní ochranu a podporu, aby mohly uskutečnit svou společenskou funkci přispívající k rozvoji společnosti. V tomto ohledu by se vlády měly snažit navrhnout, provádět a podporovat politiky a služby přátelské rodině, včetně finančně únosných, přístupných a kvalitních služeb péče o děti a další závislé rodinné příslušníky, programů rodičovské a další dovolené a kampaní k ovlivnění veřejného mínění a jiných důležitých aktérů zaměřených na rovné sdílení povinností v zaměstnání a rodině mezi ženami a muži.

93. Bytová politika a urbanistika by se měly přizpůsobit potřebám rodin a umožnit generacím žít společně, pokud si to přejí. Zvláštní pozornost je zapotřebí věnovat tomu, aby města více vyhovovala potřebám dětí a starších lidí a zvýšení jejich účasti na životě měst pomocí lepšího plánování služeb a zařízení a za tím účelem by služby a zařízení měly být lépe plánovány, včetně zřetele na bezpečnost. Tyto politiky a plánování by se mělo uskutečňovat ve spolupráci se všemi zainteresovanými skupinami obyvatelstva.

ZÁVAZEK č. 10

PODPOROVAT PROVÁDĚNÍ A NÁSLEDNÉ AKCE REGIONÁLNÍ IMPLEMENTAČNÍ STRATEGIE PROSTŘEDNICTVÍM REGIONÁLNÍ SPOLUPRÁCE

94. Jak bylo dohodnuto v Madridském mezinárodním akčním plánu pro problematiku stárnutí 2002, je nezbytné systematicky sledovat, jak členské státy OSN Spojených národů provádějí Mezinárodní akční plán pro problematiku stárnutí, aby se dosáhlo úspěchu ve zlepšování kvality života starších lidí a sociální soudržnosti ve společnosti. Regionální komise OSN jsou odpovědné za promítnutí Madridského mezinárodního akčního plánu 2002 do regionálních akčních plánů, do nichž by měly být úzce zapojeny občanská společnost a

další významní činitelé. Měly by také na základě žádosti pomáhat národním institucím při provádění a monitorování jejich akcí týkajících se problematiky stárnutí. Komise OSN pro sociální rozvoj odpovídá za celosvětové sledování a hodnocení provádění Madridského mezinárodního akčního plánu 2002 a na svém příštím zasedání rozhodne o způsobech provádění.

95. Členské státy EHK mají primární odpovědnost za provádění a následné akce k Regionální implementační strategii (RIS). Tyto následné akce by se měly soustředit na posílení spolupráce mezi členskými státy EHK v oblasti stárnutí a měly by umožnit efektivní výměnu informací, zkušeností a nejlepší praxe. Členské státy by měly poskytnout příležitost občanské společnosti, včetně nevládních organizací a jiných důležitých činitelů, aby mohla v tomto procesu spolupracovat.

96. Následný proces k RIS bude probíhat v členských státech na národní úrovni a ve stávajícím rámci zasedání EHK, včetně, bude-li to vhodné, jejích výročních zasedání, kde bude projednáván pod bodem „následný proces ke světovým konferencím“. To umožní sekretariátu EHK poskytovat vládním delegacím informace o významných implementačních aktivitách v regionu. Sekretariát EHK by rovněž mohl členským státům navrhovat, aby konkrétní prioritní otázky byly analyzovány do hloubky a, tam kde to bude vhodné, by mohl vypracovat návod pro požadavky na podávání zpráv v rámci následného procesu, aby se zajistilo, že tento následný proces bude v souladu s celkovým prováděním Madridského mezinárodního akčního plánu pro problematiku stárnutí 2002.

97. V rámci svého příspěvku k tomuto procesu by nevládní organizace měly dodržovat procedurální pravidla Komise. Sekretariát EHK bude členským státům, na jejich žádost a s podporou expertů mezivládních organizací a zainteresovaných nevládních organizací významných pro problematiku stárnutí, pomáhat při provádění RIS a při hodnocení dosažených výsledků v RIS na národní úrovni.

98. S přihlédnutím k rozhodnutím Komise OSN pro sociální rozvoj týkajícím se globálního následného procesu přijmou členské státy EHK co nejdříve svá další rozhodnutí vztahující se k proceduře a termínům regionálního následného procesu. První souhrnné posouzení provádění celé RIS a termíny a způsoby tohoto posouzení bude zapotřebí stanovit v souladu s rozhodnutími Komise.

99. Následné činnosti sekretariátu EHK týkající se provádění RIS musí být financovány z existujících zdrojů. Jak je uvedeno v odstavci 112 Madridského mezinárodního akčního plánu pro problematiku stárnutí 2002, Hospodářská a sociální rada by mohla zvážit posílení kapacity EHK.

100. S přihlédnutím k nutnosti vyhnout se duplicitě práce, následné akce týkající se RIS by měly být v souladu s celkovým prováděním Madridského mezinárodního akčního plánu pro problematiku stárnutí 2002 a měly by být slučitelné s procedurami a termíny jeho globálního monitorování a hodnocení. Tento proces by se měl zásadě opírat o práci prováděnou všemi významnými institucemi, zejména institucemi vyvíjejícími činnosti v oblasti statistiky, ukazatelů, výcviku a výzkumu.